

LBRIS

We know
books

CAROLINE MOOREHEAD

EDDA MUSSOLINI
CEA MAI PERICULOASĂ
FEMEIE DIN EUROPA

Traducere din limba engleză de
Beatrice Lascu

**CETATEA
DE SCAUN**

PERSONAJE PRINCIPALE.....	9
PREFAȚĂ.....	13
CAPITOLUL 1. LA CAVALLINA MATTA.....	21
CAPITOLUL 2. O ȚARĂ NEGUVERNATĂ ȘI NEGUVERNABILĂ.....	35
CAPITOLUL 3. O CALE PLINĂ DE CAPCANE.....	51
CAPITOLUL 4. TENTACULELE CARACATIȚEI	71
CAPITOLUL 5. VIRAGO.....	83
CAPITOLUL 6. LA PRIMA SIGNORA DI SHANGHAI	95
CAPITOLUL 7. CULTUL DUCELUI.....	117
CAPITOLUL 8. LA CURTEA LUI CIANO	137
CAPITOLUL 9. LEOAICE FĂRĂ COAME.....	149
CAPITOLUL 10. CEA MAI INFLUENTĂ FEMEIE DIN EUROPA.....	161
CAPITOLUL 11. FASCIȘTII INTRĂ ÎN JOC	179
CAPITOLUL 12. MOARTEA VINE LA ROMA	199
CAPITOLUL 13. EZITARE.....	211
CAPITOLUL 14. ÎN AȘTEPTARE	229
CAPITOLUL 15. DANSÂND DE LA O PETRECERE LA ALTA.....	245
CAPITOLUL 16. COMLOTURI.....	255
CAPITOLUL 17. MOARTEA UMBLĂ PE ACOPERIȘ.....	275
CAPITOLUL 18. CE S-A ALES DE NOI?.....	293
CAPITOLUL 19. SĂ-ȚI FACI DATORIA.....	303
CAPITOLUL 20. AMANTĂ FUGARĂ DE MAFIOT	323
CAPITOLUL 21. EDDA ESTE DISPUSĂ	333
CAPITOLUL 22. REGLAREA CONTURILOR	347

CAPITOLUL 23. <i>L'AQUILACCIA</i>	363
POSTFAȚĂ.....	371
MULȚUMIRI.....	379
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	381
NOTE.....	393
INDEX.....	409

LIBRIS

We know
books

La cavallina matta

Când Edda Mussolini era o copilă, conducea o bandă de copii mici prin pustiul din spatele blocurilor înalte din Milano; era cunoscută sub numele de *la cavallina matta*, căluțul nebun. Încăpățânat, îndrăzneț, disprețuitor față de autoritate, numele s-a lipit de ea. Chiar și în anii în care fascismul era servil familiei Mussolini, când a vorbi despre unul dintre membrii acesteia în mod disprețuitor însemna a provoca o anchetă a poliției, iar Edda însăși devenise o tânără neîndemânică și capricioasă, italienii l-au repetat, încet. După cum au văzut ei, Edda nu fusese niciodată îmblânzită, iar natura ei agitată și stridentă a făcut-o să fie de temut. Dar nu au uitat-o. „Nu m-am simțit niciodată plăcută, a spus ea, spre sfârșitul vieții. Nu am avut capacitatea de a fi pe plac. Mi-a lipsit statornicia în toate lucrurile.”

Deși Edda s-a născut la 1 septembrie 1910, la Forlì, un orașel din Emilia Romagna, satul din apropiere, Predappio, a fost adevăratul loc de naștere al familiei Mussolini, „Galileea noastră”, așa cum ar spune mai târziu istoricii fasciști, „pentru că acolo a început noua noastră istorie”. Ambii părinți se născuseră la Predappio: Mussolini în 1883, la treisprezece ani după ce Roma a devenit capitala Italiei proaspăt unite, și Rachele Guidi, în 1890. Emilia Romagna, una dintre regiunile mai sărace, era un ținut de muncitori și arendași îndatorați Vaticanului și proprietarilor feudali îndepărtați. În satele sale, la poalele Apeninilor Romagnole, se ajungea pe poteci înguste, stâncoase, mărginite de ploi. Vinul local Sangiovese, produs în sute de podgorii mici de-a lungul văilor, era prea puternic și prea acid pentru a călători. Era un peisaj cenușiu, gol, cu cetăți medievale prăbușite cocoțate pe culturi de stânci și chiparoși care îi dădeau un aspect de Toscana, dar mai sărac, mai aspru, culorile fiind mai palide. Între lanurile de porumb curgea râul Rabbi, iarna curgea rapid, formând o serie de bazine vara, unde se jucau copiii din sat. Puțini dintre ei știau să citească sau să scrie.

Emilia Romagna își dăduse oamenii cauzei lui Garibaldi și, chiar și după unire, aceștia erau litigioși, conspiratori, nerăbdători de reformă și

anticlericali – *mangiapreti sovversivi*, mîncători subversivi de preoți. Aproape fiecare familie avea un tată sau un soț care a petrecut timp în închisoare, sub supraveghere sau în arest la domiciliu. Superstiția era hrănită de vrăjitoarele din sat. Roma se afla departe, în sud, un loc al incompetenței și al stăpînirii străine. Când recoltele nu se făceau, oamenii mureau de foame. Până în anul nașterii Eddei, multe sute de mii de romagnoli emigraseră în Franța și Austria, sau mai departe, în America, și se puteau vedea mici familii triste mergând cu greu pe drumuri și prin sate în drumul lor spre coastă.

Bunicul Eddei, Alessandro, era fierarul local, un bărbat dur, cu o față lungă și o mustață groasă, care mai târziu a băut mult. A fost aproape în întregime autodidact, cu o pasiune arzătoare pentru anarhismul internațional, iar pasiunea sa pentru lupte și bătaie l-au dus în mai multe rînduri la închisoare, în timp ce propriul său tată, Luigi, fusese într-o închisoare papală, când Emilia Romagna făcea încă parte din statele papale. După cum va spune Mussolini mai târziu, după ce și-a ispășit și el mai multe pedepse cu închisoarea, provenea dintr-o rasă rebelă impecabilă și fiecare revoluționar care se respectă trebuia să fie la închisoare.

Rosa și Alessandro, bunicii Eddei

Sursa: https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_Maltoni#/media/File:Rosa_Maltoni_in_Mussolini.jpg
https://en.wikipedia.org/wiki/Alessandro_Mussolini

Cu timpul, Alessandro a devenit consilier și viceprimar; a înființat și o formație în sat, cu instrumente de suflat.

Bunica Eddei, Rosa Maltoni, era profesoară, o femeie cumpătată, evlavioasă, cu o față pătrată și cu ochii adânci, dar suficient de hotărâtă ca față pentru a-și forța părinții să o trimită la școală, singura dintre cele șase fiice ale lor. În 1877, după ce s-a calificat ca profesoară de școală elementară, a fost trimisă în satul-soră al lui Predappio, Dovia, unde sala de școală, situată într-un palat dărăpănat, dar frumos, era atât de întunecată, încât era greu să citești o carte. O vie mică producea câțiva struguri și erau trei smochini. Cina nu era adesea altceva decât supă, ridichi sălbatice și pâine. Mama Rosei aduna verdeturi sălbatice și le fierbea cu câteva picături de ulei.

Rosa l-a născut pe Mussolini în 1883; apoi au venit Arnaldo, în 1885, un băiat palid, timid, care semăna cu mama sa, și Edvige, născut în 1888. În camerele de deasupra școlii, băieții împărțeau un pat de fier. Vorbeau între ei în dialect, deoarece limba națională italiană, născută odată cu unificarea, era încă necunoscută celor mai mulți romagnoli, și mergeau la școală desculți, ținându-și pantofii în mână. Stând pe treptele turnătoriei în serile de vară, Alessandro le citea fiilor săi Marx și Bakunin. Într-o gaură din pivniță îngropase un mare steag revoluționar roșu. Toți cei trei copii aveau aceleași fețe pătrate, fălci puternice și sprâncene grele.

Capricios, încăpățânat și opus oricărui fel de disciplină, Mussolini devenea tot mai sălbatic cu fiecare an, confruntându-se cu alți copii, batjocorindu-și profesorii. Nu a plâns niciodată. Când avea nouă ani, tatăl său, disperat, l-a dus la o școală condusă de biserica din Faenza, sperând că aceasta l-ar putea îmblânzi. Mussolini se simțea umilit și ura totul: predicile, regulile, călugării, băieții bogați care mâncau mâncare mai bună la mese separate în cantină. Profesorii au remarcat că-i plăcea să-i facă pe ceilalți băieți să se teamă de el.

La începutul celui de-al doilea an, a fost exmatriculat pentru că a înjunghiat un băiat cu un cuțit, fiind mai întâi închis în întuneric cu câinii și spunându-i-se că sufletul lui era negru precum cărbunile. Însă preoții salesieni l-au primit înapoi pentru a încheia anul: devenise limpede că Mussolini era un băiat neobișnuit de deștept, cu o memorie prodigioasă, cu toată posomorârea și neascultarea lui. De aici s-a mutat la Colegiul Giosuè Carducci din Forlimpopoli. Părea, așa au susținut mai târziu

contemporanii săi, să fie stimulat de drame, spectacole violente, saga epice. A cântat la cornet și și-a lăsat o mustață mică. În ianuarie 1901, a murit Verdi, ultimul mare erou al *Risorgimento*-ului, și era semnificativ faptul că Mussolini a fost invitat să țină un discurs memorial în fața colegiului: el descoperea oratoria, puterea de a uimi publicul folosind cadențe ritmice, metafore neașteptate și o pornire pasională și a profitat de ocazie pentru a ataca clasa guvernantă a Italiei. La optsprezece ani – un tânăr dezordonat, nebărbierit, violent, nu foarte înalt, cu ochi negri pătrunzători, o față palidă și o cravată neagră moale – a părăsit școala cu o diplomă de profesor, dar cu puțini prieteni. Pe tablă ar fi scris: „Cea mai nobilă chemare a omului este să fii lider”.

Primul său post, ca profesor suplinitor, a fost la Pieve di Saliceto, la 100 de kilometri de Predappio. Era prea obsedat de sine, prea distras și prea predispus să-și piardă cumpătul pentru a fi un bun profesor și nu-i plăceau nici copiii, nici zgomotul pe care îl făceau. La sfârșitul anului, postul său nu a fost reînnoit, dar asta poate să fi fost în parte din cauza unei aventuri cu soția unui soldat absent. Sexul, întâlnit pentru prima dată cu o prostituată când avea șaisprezece ani, l-a obsedat; îi plăcea să fie rapid și dezinvolt, o cucerire fără pretenții. A intrat în banii de buzunar ai lui Edvige pentru a plăti pentru el.

În 1902, împrumutând niște bani de la mama sa, a hotărât să-și încerce norocul în Elveția, unde a rătăcit, fără scop și adesea flămând, lucrând ici și colo ca ospătar, constructor, comisar și ajutor de măcelar. Într-o zi, aproape că a sugrumat o turistă engleză când încerca să-i fure picnicul. El a început să exploreze arta propagandei și a scris articole pline de patos, constatând că jurnalismul se potrivea cu stilul său propovăduitor. La o conferință socialistă a cunoscut-o pe Angelica Balabanoff, fiica unui bogat proprietar ucrainean, cu cinci ani mai mare decât el, care vorbea șase limbi și era prietenă cu mulți dintre liderii revoluționari ai Europei.

Aproape toți *émigrés* erau săraci și îmbrăcați excentric, dar ceea ce a frapat-o pe Balabanoff la Mussolini a fost cât de murdar și extrem de înfometat era, cu părul negru rar, ochii cu umbre negre puternice. Ea s-a gândit că, odată ce va învăța mai multe, își va pierde cu siguranță ego-ul copleșitor. Îl plăcea, cu toată bravada lui lăudăroasă și blasfemia, și l-a recomandat pentru postul de secretar al unei organizații socialiste din Trento

și editor al ziarului acesteia, *L'Avvenire del Lavoratore*. În lumea furtunoasă și rivală a politicii de stânga europene, în care fiecare facțiune avea propriul său clan, marca de radicalism a lui Mussolini aprins a găsit mulți ascultători. Îi plăcea să creadă că *vivere pericolosamente*, trăiește periculos.

Mussolini evitase serviciul militar în Italia. Acum era considerat dezertor și fusese condamnat *in absentia* la un an de închisoare. Dar când, în 1904, regele Victor Emmanuel a declarat amnistie în onoarea noului său fiu Umberto, Mussolini a putut să se întoarcă acasă. S-a prezentat voluntar în armată și a slujit în regimentul 10 Bersaglieri din Verona – cu o docilitate surprinzătoare și *esprit de corps* –, când mama sa, Rosa, s-a îmbolnăvit de ceea ce probabil era tifos. Părea că își revine, dar apoi a apărut pneumonia și a murit. Moartea mamei l-a întristat profund pe Mussolini; pentru tot restul vieții s-a referit la ea ca fiind cea mai tristă dintre zilele sale.

Vocifera atât împotriva monarhiei, cât și împotriva Bisericii, Mussolini s-a certat și și-a bătut drumul în următorii câțiva ani, deplasându-se între Italia și Elveția, scriind, predând, chemând la război între clase, susținând greve, scriind articole furioase pentru ziare mici. Violența, a anunțat el, era „utilă, roditoare și decisivă”; Vaticanul „un cadavru” și o „gașcă de tâlhari”; iar liderii politici din Roma „măgari, mincinoși, microbi”. Autoritățile l-au urmărit cu atenție și, când a mers prea departe, l-au băgat în închisoare. Era permanent mototolit, hainele uzate, limbajul abuziv, iar în timpul liber citea Nietzsche și Sorel, cânta la vioară și scria nuvele. Rareori pleca de acasă fără un cuțit.

Mussolini se dovedea a fi un jurnalist excelent. Stilul lui era liber, tonul furios, imaginația sălbatică și avea talent pentru concizie și analiză. Nu era lipsit nici de ironie și umor. S-a întors la Forlì, unde Alessandro, fiind forțat să renunțe la camerele de deasupra școlii din Predappio după moartea Rosei, conducea acum „Il Bersagliere”, un han aproape de gară. Noua lui parteneră era Anna Guidi, o văduvă rămasă săracă, cu cinci fiice, după moartea prematură a soțului ei. Cea mai mică dintre acestea era Rachele, în vârstă de cincisprezece ani. La fel ca Rosa, Rachele luptase din greu pentru a obține o educație și în cele din urmă i s-a permis să meargă la școala Rosei. Tradiția familiei spune că într-una dintre ocaziile în care Mussolini luase locul mamei sale în sala de clasă, o observase pe fetița foarte blondă, cu ochii ei aproape turcoaz și mâinile delicate, care tot

punea întrebări. O văzuse din nou în timpul unei vizite acasă din Elveția, fusese atras de buclele ei palide și de înfățișarea drăguță și îndrăzneată și o rugase să-l aștepte: se va întoarce, spunea el, să se căsătorească cu ea.

Rachele a așteptat. Curtarea a fost de scurtă durată, un pretendent întârziat a fost dat afară și, în fața dezaprobării considerabile din partea familiei ei, Mussolini a luat-o pe Rachele la Forlì. Una dintre multele povești care s-au atașat mitului familiei este că Mussolini, nerăbdător din cauza reticenței părinților ei, a scos un revolver și a amenințat că-i va ucide pe toți dacă nu o lasă pe Rachele să plece. Era deja însărcinată. Nu s-a vorbit despre căsătorie. În Italia puternic catolică și moralistă de la începutul anilor 1900, a fost o mișcare îndrăzneată din partea ei. *Il matto*, nebunul, cum îi spuneau localnicii, nu avea niciun venit și foarte puține perspective. Cuplul a luat cu el patru cearșafuri, patru farfurii și șase cuțite, linguri și furculițe și au mers pe jos cei cinci kilometri până la Forlì în tăcere, pe o ploaie torențială. Mai târziu, Rachele a spus că-i fusese frică doar de furtună și de șerpi.

Mussolini și Rachele, părinții Eddei

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Benito_Mussolini#/media/Fi%C8%99gier:Benito_Mussolini_color_d.jpg; https://ca.wikipedia.org/wiki/Rachele_Guidi#/media/Fitxer:Famiglia_Mussolini,_Levanto_1923.jpg

ERA IANUARIE 1910. LA prima casă a lui Mussolini și Rachele, două camere puțin mobilate din ponositul Palazzo Merenda, cu vedere într-o curte întunecată, se ajungea pe scări abrupte. Era și plină de purici. Au găsit cutii de la fructe pentru a le folosi ca masă și scaune. Din moment ce Mussolini avea tendința să se taie, Rachele îl bărbierea. Tocmai își găsisse un loc de muncă - secretar al Partidului Socialist din Forlì și editor al ziarului lor, *La Lotta di Classe*. Numindu-se *il vero eretico*, eretic adevărat, a scris chiar el multe dintre articole, despre masonerie, Vatican, asasinat politic, orice-i atrăgea atenția, în timp ce edita, corecta textele și așeza paginile. Era nemilos cu creionul lui roșu. Propriile sale articole combinau fervoarea revoluționară și politica socialistă și, deși mulți l-au respins, considerându-l un simplu agitator politic, a fost citit și ascultat. La întâlniri el stârnea audiența cu amestecul său de Hegel, Sorel și bolșevici, fuzionând teorii aparent neconectate în discursuri electrizante, invitând răspunsurile scandate ale acestora. Vocea lui oscila între zgomotoasă și caldă, agresiune și amăgire, jucându-se cu ascultătorii săi, oferindu-le ceva în care să creadă. În hainele lui boeme răvășite, vorbind foarte repede, era imposibil de ignorat.

La șapte luni și jumătate de la sosirea lor la Forlì, la 1 septembrie 1910, s-a născut Edda. Mussolini decisese deja că va fi fată, iar numele Edda poate să fi venit de la eleganta *Hedda Gabler*. Pe certificatul ei de naștere, numele tatălui ei era trecut Mussolini, dar cel al mamei a rămas necompletat, deoarece nu erau căsătoriți. Primul gest al lui Mussolini, s-a lăudat familia mai târziu, a fost să-și cheltuiască jumătate din salariu pe un leagăn frumos de lemn. Bebelușul moștenise în mod clar genele tatălui ei: era rapidă și pretențioasă, iar tatăl ei era mândru de fiica lui plină de viață, ducând-o peste tot cu el: la birou, la baruri, la întâlnirile lui politice interminabile. Nașterea Eddei părea să dezlanțuie o explozie de energie frenetică în el. La rândul ei, Rachele, niciodată adepta afecțiunii fizice, și-a considerat fiica dificilă. Edda era prea neliniștită, prea neînfricată; odată ce a învățat să meargă, nu mai exista pace. Când noaptea bebelușul refuza să doarmă, Mussolini îi cânta la vioară, tare și imprevizibil. După el însuși, Edda a fost persoana din familie care a contat cel mai mult. „În mine, remarca el, nu recunosc pe nimeni superior mie”.

Sănătatea lui Alessandro era în declin. Avuse un accident vascular cerebral, rămăsese paralizat și a murit la vârsta de cincizeci și șase de ani.

Nu avea aproape nimic material să lase copiilor, dar, așa cum a scris Mussolini mai târziu, „dintre posesunile spirituale, ne-a lăsat o comoară: idei”. Mama Rachelei, Anna, „moale ca un tort dulce”, a venit să locuiască în cele două camere din Forlì. Mussolini era adesea beat când venea târziu acasă. După ce Rachele l-a amenințat că îl părăsește, luând-o pe Edda cu ea, el a promis că se va opri; și de aceasta s-a ținut în mare măsură de cuvânt. Dormea foarte puțin. După ce cafenelele se închideau noaptea, stătea ghemuit la masa din bucătărie, scriind la lumina unei lumânări. Erau adesea lipsiți de mâncare. În anii următori, când norocul lui s-a schimbat, el vorbea despre Edda drept *la figlia della povertà*, fiica sărăciei.

La sfârșitul lui septembrie 1911, când Edda avea puțin peste un an, guvernul lui Giovanni Giolitti, fără nicio declarație oficială de război, a trimis trupe în Tripolitania și Cirenaica – ce mai târziu au devenit Libia –, aparent pentru a proteja interesele italiene, dar în realitate, pentru a înlocui Turcia ca ocupant. Au fost proteste în toată Italia, unele dintre ele violente. Printre cei care demonstau se număra și un tânăr republican pe nume Pietro Nenni, iar în timpul unui atac asupra unui tren care transporta trupe către coastă, Mussolini și Nenni au fost arestați împreună și acuzați de incitare la rebeliune.

La procesul lor din 18 noiembrie, cei doi bărbați au primit amenzi mari și au fost condamnați la un an de închisoare, ulterior redusă în apel la cinci luni și jumătate. Și-au petrecut zilele împreună, jucând cărți și discutând despre politică. Mussolini a studiat germana. Îi era dor de fiica lui și de vioara lui. Împrumutase bani pentru a-i da lui Rachele, dar i-au fost confiscați iar viața acasă în Palazzo Merenda era sumbră. Pentru a întreține familia, Mussolini scria articole pentru socialistul *La Lotta di Classe*. S-a spus mai târziu că Edda, care abia mergea, fusese învățată de mama ei să-l îmbrățișeze și să se agațe de tatăl ei, în timp ce acesta strecura paginile împăturite ale rubricii sale în buzunarul șortului ei pentru a fi scoase ilegal din închisoare. Rachele a făcut o eczemă, iar Mussolini a sfătuit-o să se radă pe cap.

Până în 1912, liberalul Giolitti fusese la putere în cea mai mare parte a ultimilor douăzeci de ani, în fruntea unor coaliții care încercau să păstreze ordinea socială existentă și să izoleze atât extremele de stânga, cât și de dreapta. Partidul Socialist Italian, care până atunci se abținuse să se opună lui Giolitti, se împărțea acum în trei secțiuni: revoluționarii sau

maximaliștii, care favorizau acțiunea militantă; reformiștii, care ceruseră votul universal și o revizuire a parlamentului; și sindicaliștii, care doreau o schimbare radicală a economiei. Instinctele lui Mussolini erau ferm cu revoluționarii. A ieșit din închisoare la 12 martie 1912 ca un fel de erou local și i-a fost închinat un banchet de către socialiștii din Forlì, a participat la cel de-al XIII-lea Congres Național al Partidului Socialist, desfășurat la Reggio Emilia, la începutul verii. Din platformă, el a criticat democrația parlamentară și a cerut expulzarea din partid a reformiștilor blânzi și îngăduitori. Parlamentarii Italiei, a declarat el, erau șarlatani leneși, corupți, nesinceri, o opinie care rezona puternic cu nemulțumirea vremurilor. Reformiștii au fost înlăturați cu succes și au plecat pentru a forma o nouă aripă mai moderată. Mussolini, cu o barbă deasă și o haină urâtă, era acum privit ca o stea în devenire, un „intelectual transcendent”.

Noul executiv revoluționar al Partidului Socialist a votat pentru demiterea lui Claudio Treves, editorul reformist al prestigiosului ziar al partidului, *Avanti*. După câteva ezitări, l-au invitat pe Mussolini să-i ia locul. Însemna să se mute la Milano. Mussolini a mers înainte, lăsându-le pe Rachele și Edda să-l urmeze.

La preluarea ziarului *Avanti*, Mussolini insistase ca Angelica Balabanoff să se alătore gazetei ca asistenta lui. Fie că erau sau nu iubiți, ea l-a învățat multe; în momentele sale mai generoase, Mussolini spunea că ea a fost „adevărata lui profesoară de politică” și că a continuat să-i orienteze gândurile. Într-o zi rece și vântoasă din februarie 1913, Rachele a apărut neanunțată în birou cu Edda în brațe. Erau ude și tremurau. Părul Rachelei nu crescuse încă pe deplin înapoi și părea un copil răvășit. Balabanoff a descris mai târziu sosirea bruscă a acestei „femei cu aspect foarte umil” ca o „fetiță subnutrită, prost îmbrăcată”, în haine atât de umede, încât păreau transparente. Mussolini a insistat să se întoarcă la Forlì, dar Rachele, a cărei voință în spatele părului moale blond era tot de fier, a refuzat. Au găsit un apartament la etajul al patrulea pe Via Castel Morrone nr. 19, lângă liniile de cale ferată, pe care l-a împărțit cu mama ei Anna. Balabanoff locuia pe aceeași stradă, la numărul 9.

Apartamentul avea toaletă, dar nu baie. Mussolini se spăla rar, iar Rachele se ducea la băile publice, luând-o pe Edda cu ea și încercând să-și spele lădăurile din păr. Clădirea lor, întunecată și scorjită, avea trei scări imense de piatră și o serie de curți în care se juca Edda. Erau foarte puține

IBRIS | We know books

jucării. Excentricii și inadaptații care ocupau apartamentele murdare includeau o tânără care se pregătea să devină călugăriță și un conte sărac. Un băiețel, foarte cucerit de îndrăzneța Edda, instalase un scripete cu un coș între apartamentele lor vecine în care îi trimitea cadouri.

Edda devenea din ce în ce mai sălbatică și nestăpânită, iar Rachele o urmărea prin apartament cu o mătură, dându-i palme. Pentru a păstra liniștea, Mussolini o ducea pe fetiță în biroul lui, unde se juca pe jos, sub birou, și unde a început să o învețe literele, scrise cu cretă pe gresie. Cu Rachele atât de mult în fundal, au circulat zvonuri că Edda ar fi de fapt fiica lui Balabanoff, născută când Mussolini încă locuia în Elveția. Când povestea a ajuns la Rachele și ea i-a repetat-o lui Mussolini, răspunsul lui a fost usturător. Balabanoff, spunea el, avea într-adevăr un „suflet generos și nobil”; dar dacă s-ar găsi vreodată pe o insulă pustie doar cu ea și cu o maimuță pentru companie, „aș alege maimuța”. Balabanoff era o vorbitoare fascinantă, puternică și caldă, însă avea un corp lung, picioare scurte și o ușoară cocoasă. Unul dintre rivalii ei a remarcat tăios că ea avea „foarte puțină familiaritate cu apa”.

Mussolini descoperise că, împreună cu carisma sa politică, forța lui brutală era foarte atractivă pentru femei. La scurt timp după sosirea la Milano îi fusese prezentată Leda Rafanelli, soția unui socialist sionist, arabist și romancier cu oarecare renume. Rafanelli avea un salon și propovăduia dragostea liberă. Se întâlneau marți după-amiaza pentru a-l citi pe Nietzsche împreună și au schimbat scrisori de dragoste, exagerate; într-una dintre care el i-a spus: „Trebuie să fiu cineva, mă înțelegeți?... Trebuie să mă ridic sus.” Mai târziu, Rafanelli avea să-l transpună într-unul dintre romanele ei, ca un amant frumos, deși destul de brutal, cu o dorință nesățioasă de admirație.

O femeie mai importantă în viața lui a fost Margherita Sarfatti, care provenea dintr-o familie bogată de evrei venețieni și era căsătorită, cu doi fii, cu un avocat. Deja oarecum matroană la înfățișare, avea o față rotundă, părul castaniu des și niște ochi cenușiu-verzui izbitor. Era elegantă, mondenă și îmbrăcată scump; era, de asemenea, foarte cultă și foarte deșteaptă, iar lui Mussolini îi plăceau femeile deștepte. Și Sarfatti avea un salon și, după ezitarea inițială, din cauza aspectului lui nepolitic și grosolan, ea a început să-l prezinte somităților care se adunau în casa ei în Corso Vittorio, la modă. La fel ca ea, oaspeții au fost în curând intrigați;